

ประเพณี ตานก๋วยสลาก

ขอบคุณภาพจาก: ชุพา คุ่มคำ

งานประเพณี ตานก๋วยสลากภัต ประจำปี 2561 ณ วัดหม้อแกงทอง ตำบลแม่กา อำเภอเมือง
จังหวัดพะเยา วันเสาร์ที่ 10 พฤศจิกายน 2561

ประวัติความเป็นมา

ตานก๋วยสลาก ตานสลาก กินข้าวสลาก กินก๋วยสลากหรือกินสลาก ล้วนแต่เป็นภาษาถิ่นของชาวล้านนาที่มักมีการเรียกขานแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น แต่ความหมายนั้นเหมือนกันโดยหลักการ อาจจะแตกต่างกันไปบ้างในเรื่องรายละเอียด ถ้าเป็นภาษาไทยเรียกว่า “ สลากภัต ” ของชาวล้านนา คือ การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ หรือสังฆทาน นิยมปฏิบัติกันตั้งแต่เดือน ๑๒ เหนือถึงเดือนยี่เหนือ หรือตั้งแต่เดือนกันยายน ถึงเดือนตุลาคมของทุกปี มีประวัติความเป็นมาเล่ากันว่า ครั้งพุทธกาลพระบรมโพธิสัตว์พร้อมพระสาวกได้เดินทางจาริกแสวงบุญ เผยแพร่หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ตลอดระยะเวลาได้มีศรัทธา ญาติโยมนำอาหารคาวหวานมาถวาย ในบรรดาญาติโยมเหล่านั้น แต่ละคนมีฐานะแตกต่างกัน คนที่มีฐานะดีก็นำอาหารอย่างดี จำนวนมากมาถวาย ส่วนคนที่มีฐานะยากจนแต่มีจิตศรัทธาใคร่ทำบุญก็นำอาหารเท่าที่หามาได้มาทำบุญ ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในหมู่สงฆ์ที่รับถวาย พระพุทธองค์พิจารณาเห็นดังนั้น จึงบัญญัติวิธีการให้พระสงฆ์จับสลากรับถวายอาหารจากญาติโยม ซึ่งเป็นวิธีการที่ยุติธรรม และความพอใจให้แก่ทุกฝ่าย และได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา

ความมุ่งหมายของประเพณี

ประเพณีตานก๋วยสลาก ปฏิบัติในช่วงที่ชาวบ้านได้ทำนาจนเสร็จแล้ว หยุดพักผ่อน พระสงฆ์จำพรรษาอยู่วัดไม่ได้ไปไหนและบวกับในช่วงเวลานี้มีผลไม้สุก เช่น ลำไย ส้มโอ เมื่อต้นข้าวในนาเริ่ม

เขี้ยวขจี ชาวนาที่มีฐานะไม่ค่อยดีการดำรงชีวิตเริ่มขัดสน ข้าวในยุ้งหมดก่อนฤดูกาลเก็บเกี่ยวจะมาถึง ดังนั้นการทานก๋วยสลากในช่วงนี้ จึงเท่ากับได้สงเคราะห์คนยาก คนจน เป็นสังฆทานได้บุญกุศลนั่นเอง

ขั้นตอนปฏิบัติงานหรือพิธีกรรม

วันดาหรือวันสุกดิบ หรือวันเตรียม ก่อนจะไปวัดทานก๋วยสลาก ๑ วัน เรียกว่าวันดา หรือวันสุกดิบ วันนี้จะเป็นวันที่ชาวบ้านได้จัดเตรียมข้าวของไม่ว่าจะเป็นของกินหรือของใช้ต่างๆ เริ่มจากเตรียมก๋วยสลาก บรรจุข้าวของลงในก๋วย (ชะลอมสานจากไม้ไผ่ขนาดเล็ก) แล้วนำอาหารคาวหวาน อาหารแห้งและของใช้ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อาทิ ข้าวเปลือก ข้าวสาร พริกแห้ง หอม กระเทียม เกลือ กะปิ น้ำปลา หมาก พลู น้ำดื่ม ขนม ข้าวต้ม กล้วย ส้ม สมุด ดินสอ สบู่ แปรงสีฟัน ยาสีฟัน และยารักษาโรค ที่จำเป็น ฯลฯ เท่าที่หาได้ และวันนี้มักจะมีญาติมิตรสหาย ที่อยู่ต่างบ้านมาร่วมจัดตาสลากด้วย ซึ่งถือว่าเป็นประเพณีที่ได้ทำบุญร่วมกัน ผู้ชายจะเป็นคนสานก๋วยสลาก (ชะลอม) สำหรับที่จะบรรจุใส่ของกินของใช้ต่างๆ ก๋วยจะกรูดด้วยใบตองหรือกระดาษก็ได้ นำสวยดอกไม้หรือกรวยดอกไม้ที่ทำจากใบตองหรือกระดาษก็ได้ใส่ดอกไม้ธูปเทียน นำมาใส่ยอดก๋วยพร้อมกับนำไม้ไผ่เหลาเป็นเส้นเล็กๆ สำหรับเสียบเงินที่เป็นธนบัตร เพื่อทำยอดก๋วยสลาก จะมากน้อยบ้างตามแก่กำลังศรัทธาและฐานะ จากนั้นก็รวบปากก๋วยมัดเสร็จเรียบร้อย คณะศรัทธาใดที่จะจัดงานประเพณีสลากจะต้องจัดเตรียมสถานที่ ทำความสะอาดบ้าน จัดเตรียมสถานที่ จัดหาข้าวของเครื่องใช้ อาหาร หรือวัสดุในการทำอาหารคาวหวานไว้เพียงพอ รวมทั้งจัดสถานที่ ที่จะจัดเตรียมวางก๋วยสลากที่วัด วันนี้มักเรียกว่า วันเตรียมหรือวันสี่เตียน

วันตานสลาก ผู้จะถวายสลากภัต จะนำก๋วยสลาก พร้อมก้านตานสลาก ดอกไม้ ธูปเทียน ไปวางไว้ ณ สถานที่ในบริเวณวัดจัดไว้ เพื่อทำพิธีทางศาสนา และถวายก๋วยสลากแด่พระสงฆ์ตามหมายเลขที่พระสงฆ์จับได้ การตานสลากภัต จะเขียนคำอุทิศถวาย ที่เรียกว่า เส้นสลาก หรือก้านตานหรือใบสลาก มักทำด้วยกระดาษแข็งหรือใบลาน เพื่อให้พระสงฆ์กรวดน้ำ ในสมัยก่อนนั้น จะนำเอาใบลานมาทำเป็นเส้นสลาก แต่ปัจจุบันจะเขียนลงบนแผ่นกระดาษ เมื่อนำเอาก๋วยสลากไปรวมกันไว้ที่วัดแล้ว เส้นสลากจะถูกนำมาแบ่งสันปันส่วนกันไปในกลุ่มของพระสงฆ์ที่ได้นิมนต์มาจากวัดต่างๆ รูปละ ๕ เส้น ๑๐ เส้น บ้างแล้วแต่กรณี ส่วนหนึ่งแบ่งให้วัดที่เป็นเจ้าภาพก่อน จนถึงเวลาเพลพระสงฆ์ก็จะนำเส้นสลากไปอ่าน โดยเริ่มจากเจ้าอาวาสก่อน จะมีการเรียกชื่อหาเจ้าของสลากนั้นๆ ว่านั่งอยู่ที่ใด เมื่อพบแล้วจะมีการให้ศีลให้พรหยาดน้ำอุทิศ ส่วนบุญกุศลให้กับผู้ล่วงลับเป็นอันเสร็จพิธี ก๋วยสลากจะถูกแกะเอาข้าวปลาอาหาร ออกมากิน จะกลายเป็นอาหารมื้อเที่ยงสำหรับชาวบ้านที่มาอรับ สำหรับของใช้และอาหารแห้งต่างๆ ชาวบ้านจะเอาไว้ใช้ประโยชน์

ก๋วยสลากจะมี ๒ ลักษณะ

๑. ก๋วยฉลาก เป็นก๋วยสลากสำหรับที่จะถวายทานไปให้กับผู้ที่ล่วงลับ ซึ่งไม่เพียงแต่ญาติพี่น้องเท่านั้น อาจจะเป็นเพื่อนสนิทมิตรสหายก็ได้ หรือแม้แต่สัตว์เลี้ยงที่เราเคยรัก และมีคุณต่อเราเมื่อครั้งยัง

มีชีวิต เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย และสุนัข เป็นต้น หรือถ้าไม่รู้ว่าจะถวายทานไปให้ใครก็ถวายทานเอาไว้
ในภายหน้า

๒. กววยใหญ่ เป็นกววยที่จัดทำขึ้นใหญ่เป็นพิเศษ ซึ่งจะบรรจุข้าวของได้มากขึ้น ถวายเป็นมหา
กุศลสำหรับคนที่มีกำลังศรัทธาและฐานะดี เป็นพลวปัจจัย นับว่าได้กุศลแรงสิ่งทีนำมาบรรจุใส่ในกววย
สลาก เพื่อจะนำไปถวาย ได้แก่ ข้าวสาร บุหรี่ กะปิ น้ำปลา เกลือ กระเทียม หอม น้ำ ขนม ข้าวต้ม
ข้าวเหนียว จิ้นทอด เมี่ยง พริกแห้ง ไม้ขีดไฟ เทียนไข สบู่ ยาสีฟัน สมุด แปรงสีฟัน ดินสอ ผลไม้ต่างๆ และ
ที่สำคัญ คือ เงินสำหรับที่จะทำยอดของกววยสลาก

สลากที่มักจัดทำขึ้นเป็นพิเศษ อีกอย่างหนึ่งคือ สลากโชค มักจะเป็นสลากของผู้ที่มีฐานะระดับ
เศรษฐี (บางคน) ที่ต้องการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้กับบิดามารดา หรือญาติผู้ใหญ่ที่ได้ล่วงลับ อันเป็น
การแสดงออกถึงความกตัญญูรู้คุณคน สลากโชค มักทำเป็นต้นสลากที่สูงใหญ่สำหรับที่จะนำเอาวัตถุ
สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ผูกมัดติดกับต้นสลาก เช่นผ้าห่ม ที่นอนหมอน หม้อหนึ่ง ไหข้าว หม้อแกง ถ้วย ชาม
ช้อน ร่ม เครื่องนุ่มห่ม อาหารแห้งต่างๆ และเงินธนบัตรชนิดต่างๆ ต้นสลากจะมีการประดับตกแต่งให้
สวยงามกว่าสลากธรรมดา ก่อนที่จะนำกววยสลากไปรวมกันที่วัด ต้องเขียนเส้นสลากเสียก่อน ตัวอย่าง
เช่น “ ศรัทธาหมายมีนายบุญมีนางคำมา ถวายทานไปหาพ่ออุ้ยตาแม่อุ้ยเพยผู้ล่วงลับ ขอให้อไปรอด ไป
ถึงจิมเต๊ะ” เป็นต้น

ที่มา : <https://sites.google.com/site/praphenilanna/>